

SOBRE POLÍTICA LINGÜÍSTICA MUNICIPAL

per Toni MOLLÀ

Assessor lingüístic de Ràdio Televisió Valenciana

---

1. UNA PARADOXA APARENT

Des de fa uns anys, l'expressió *política lingüística* ha esdevingut *expressió testimoni*¹ d'una preocupació social. Tothom la utilitza i en parla, fins al punt que ara mateix constitueix un sintagma polisemàntic el significat originari del qual ningú no vol recordar.

Efectivament, per política lingüística podem entendre moltes activitats. Un acte de política lingüística pot ser una disposició legislativa de caràcter constitucional sobre l'ús d'una determinada llengua; però també pot ser un acord acadèmic sobre la simbolització gràfica de certes realitzacions fonètiques, posem per cas.

Ara bé: dins la sociolingüística catalana —i peninsular, per extensió— havíem convingut a reservar l'expressió per designar l'activitat política —institucional o no institucional— sobre l'ús de la/les llengua/gües. Proposem, per tant, de mantenir-ne aquest sentit.

Dit això, convé subratllar la paradoxa a què ens referíem més amunt. Evidentment, resulta ben contradictori que una activitat política com la que esmentem —ho és, per definició— trobi tan poc d'interès entre les preo-

1. M. A. Rebollo Torío classifica les paraules i les expressions que ens donen referència d'una certa conjuntura política i històrica en *mots clau* i *mots testimoni*. Per *mot testimoni* entén aquell que s'usa abundantment i reiteradament en el llenguatge de la política i que, per això mateix, defineix una conjuntura política determinada perquè reflecteix alguna situació, idea, pensament o aspiració determinada. Podeu consultar REBOLLO TORÍO, M. A.: *El lenguaje de la derecha en la Segunda República*, València, Ed. Fernando Torres, 1978. Vegeu també LOZANO, J. M.: «Lenguaje y política», dins *Saioak*, 5, Sant Sebastià, Ed. Txertoa, 1983.

cupacions dels *polítics* —i curiosament tanta entre els lingüistes. Rarament trobem propostes de política lingüística signades i/o assumides pels polítics. Potser el cas més escandalós és el silenci que, durant les campanyes electorals, pesa sobre la qüestió. Cap partit polític —ni dels considerats nacionalistes, ni dels tinguts per centralistes— no n'ha presentat una proposta programàtica electoral. Deixem de banda declaracions de caràcter simbòlic, sempre abstractes. Heus ací la paradoxa: un tema polític sobre el qual no tenen res a dir els polítics.

2. DUES DISTINCIONS NECESSÀRIES

Per situar adequadament el contingut d'aquest article, proposem d'establir dues distincions. D'una banda la distinció entre política i planificació lingüístiques. De l'altra, la distinció entre política lingüística institucional i política lingüística cívica.

2.1. *Política lingüística i planificació lingüística*

Entendrem per política lingüística tota acció dirigida a incidir en la situació sociolingüística: coneixement de la llengua, usos, funcions, actituds, valors, ideologies, etc. En aquest sentit, anomenarem *política lingüística positiva* l'acció encaminada a *millorar* —quantitativament i/o qualitativament— la situació d'una determinada comunitat lingüística.² L'augment del coneixement del català entre els castellanoparlants, l'alfabetització dels catalanoparlants analfabets, l'ús del català per retransmetre corredures de bous, posem per cas, el canvi de les mentalitats i les ideologies que mantenen la subalterneïtat dels catalanoparlants enfront dels monolingües castellanoparlants són, per exemple, accions de política lingüística positiva. L'acceptació d'una legislació que institucionalitza el bilingüisme social, com ara les lleis dites de normalització lingüística vigents als Països Catalans, o la utilització del castellà com a llengua normal en les sessions de les Corts Valencianes serien, al contrari, exemples de política lingüística negativa.

Entendrem per *planificació lingüística* l'acció organitzada i dissenyada (per part d'organismes públics, privats o mixtos) tendent a la consecució d'uns objectius en matèria de política lingüística prèviament marcats, normalment a partir d'un estudi empíric de la realitat sociolingüística. Tot plegat implica l'establiment d'objectius operatius, la tria dels agents

2. Per a una aproximació al concepte de comunitat lingüística des de la sociolingüística, vegeu MOLLÀ, Toni i VIANA, Amadeu: *Curs de sociolingüística-2*, Alzira, Ed. Bromera, 1989.

del pla, l'acotació dels àmbits i dels mapes, els ritmes i la periodització, les avaluacions i la reformulació del procés d'aplicació, etcètera. Lògicament, també podríem distingir ací entre planificació positiva i planificació negativa, distinció que dependrà dels casos i dels contextos.

2.2. *Política lingüística institucional i política lingüística cívica*

En la base d'aquesta distinció, n'hi ha, lògicament, una altra de més general: hi ha l'opinió segons la qual política no és tan sols l'acció oficial i pública exercida des de les institucions i el seu aparell formal, sinó també l'activitat exercida sobre la societat per tal de provocar el canvi social (reaccionari o progressista) o per mantenir-lo (conservadorisme). Una política lingüística positiva —institucional o cívica— serà la destinada a provocar un *canvi positiu* en l'ordre sociolingüístic actual: la catalanització de l'àmbit laboral als Països Catalans, posem per cas.

Val a dir que una política lingüística institucional tindrà més i més èxit en la mesura en què tindrà més i més acceptació social. Malament incidirà cap política lingüística institucional si la rebutja la societat a la qual va dirigida.

Una planificació lingüística adequada fóra aquella que partís d'un pla bàsic de política lingüística (objectius generals i eixos d'actuació) i que abastàs tot el territori lingüístic —en el nostre cas, tots els Països Catalans. Aquest pla bàsic hauria d'establir diferents estratègies i plans diversificats —institucionals i no institucionals— a partir de la complexitat de la comunitat lingüística: diferències d'estructura social (demogràfiques, en primer lloc), descohesió territorial, consciència lingüística, actituds i prejudicis, nivells de coneixement i ús de la llengua, etc. En resum, una acció planificada de manera unitària des de la diversitat estructural.

Als Països Catalans, aquesta necessitat ha estat suggerida des de diferents instàncies. Potser el primer toc d'atenció fou el «Projecte per a una institució per a l'ús del català» realitzada per Lluís-Vicent Aracil al si del Grup Català de Sociolingüística.³ Aquesta demanda continua insatisfeta, tot i ser encara una expectativa d'urgència. Potser la petició d'Isidor Marí feta al II Congrés Internacional de la Llengua Catalana per tal d'adoptar una estratègia semblant al Tractat d'Unió Lingüística Neerlandesa té un objectiu semblant des de la vessant oficial més institucionalitzada. En qualsevol cas, caldria mantenir l'esperit més cívico-popular de la *institució* proposada per Aracil. D'altra banda, Albert Bastardas també ha suggerit la peremptorietat d'un Pla Director del Procés de Normalització Lingüística «que emmarqués la globalitat dels aspectes i donés les

3. Trobareu aquest «Projecte» en ARACIL, Lluís-Vicent: *Papers de sociolingüística*, Barcelona, Ed. La Magrana, 1982.

grans pautes de les accions que cal dur a terme en els pròxims deu anys (per dir un període). A partir de l'elaboració d'aquest pla, caldria dissenyar els diversos plans específics referits a àrees d'actuació més concretes, els quals inclourien conjunts de programes d'actuació detallats i a punt d'execució».⁴

La proposta més completa, al nostre entendre, de globalització i sectorialització d'una planificació lingüística aplicada ha sorgit, curiosament, d'un organisme de caràcter popular i no pas oficial-institucional. Ens referim a la realitzada a Euskadi per l'Euskarako Kulturaren Batzarrea (EKB) o Assemblea de la Cultura Popular Basca, alternativa que considerem plenament vàlida i aplicable, com a marc referencial, als Països Catalans.⁵

Dit això, ens afanyem a remarcar la importància de la dinàmica cívico-popular en la planificació i l'extensió social de l'ús d'un idioma. Efectivament, mentre no hi haurà una demanda social, una pressió cívico-ciutadana, malament marxarà allò que en diuen la normalització lingüística. Es tracta, curiosament, d'una altra paradoxa: ben sovint volem fer servir un idioma que l'usuari rebutja. Mentre la societat que l'ha d'utilitzar mostrarà indiferència o rebuig davant d'una llengua, no hi haurà cap possibilitat d'engegar un procés social de normalització lingüística. Fóra fàcil creure que la gent vol allò que pretenem nosaltres. El desconeixement de la realitat, en aquest cas, esbiaixaria qualsevol plantejament posterior. No oblidem, d'altra banda, que la dita normalització lingüística és un procés de caràcter històric (com la substitució o la hibridació) variable i dinàmic, la qual cosa ha de determinar els nostres enfocaments i les nostres accions. Clarament: el context socio-històric determinarà la marxa del procés. Els agents i els recursos que hi dediquem també formen part del context.

Explicquem-nos: per normalització lingüística entenem aquell procés històric a través del qual es constitueix (cohesiona) una comunitat lingüística *normal*: socialment i territorialment monolingüe. En aquest sentit, entenem que els agents del procés no poden ser altres que els mateixos membres de la societat —els individus i els grups que conformen l'estructura comunitària. Lògicament, els factors institucionals només en són un subconjunt. És ara quan podem afirmar que la normalització lingüística és més aviat un procés de caràcter cívic que no pas corporatiu.

No negarem l'eficàcia del poder institucional en l'extensió de l'ús d'un idioma. Ara bé, convé matisar-la. Cal fugir, si més no, de qualsevol mitificació salvadora o determinista. Els casos d'altres comunitats en són el millor

4. Vegeu BASTARDAS BOADA, Albert: «Indicacions i suggeriments per a l'elaboració de plans generals i específics d'extensió de l'ús del català», dins *Revista de Llengua Dret*, 7, Barcelona, Ed. Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1986.

5. Podeu trobar aquesta proposta, intitulada «Bases i Eixos de la Planificació de l'euscar», dins *Jakin*, 34, Sant Sebastià, 1985.

espill. De fet, la creença que les institucions oficials (l'administració, en primer lloc) poden ser l'element motor de la normalització lingüística és una fallàcia, ja evidenciada per l'experiència. Més i més si tenim en compte que la funció bàsica de les institucions és el manteniment de l'estabilitat social —dins la qual hi ha l'estabilitat de l'ordre sociolingüístic. Només unes institucions en mans de forces clarament progressistes mobilitzaran recursos per a la satisfacció o creació de les demandes socials. Tanmateix, la generació d'expectatives positives i la dinamització del cos social per part de les institucions és encara un somni dels demòcrates més creients.

Certament, hi ha el cas hebreu. Però hi ha també el gaèllic, i fins i tot el canadenc.

El cas de l'Estat d'Israel —i de la normalització de l'hebreu modern— és segurament un cas únic en la història sociolingüística recent. Per entendre'l cal considerar alguns factors que complementen el poder *normalitzador* de l'aparell formal de l'Estat. D'una banda, hi ha l'altíssim valor simbòlic de l'hebreu com a *llengua sagrada*. De l'altra, el seu valor instrumental i integratiu en una societat multilingüe fins al límit com ho era, sens dubte, el poble jueu de la diàspora. De fet, la normalització de l'hebreu ha resultat possible perquè aquest idioma exercí, entre altres, la funció d'*interlingua* superadora de la diversitat dels grups.

A l'altre extrem, hi ha el cas irlandès, malgrat totes les declaracions de retòrica legislativa: «La llengua irlandesa, com a llengua nacional, és la primera llengua oficial d'Irlanda» (art. 8è. de la Constitució). I malgrat les proclames patriòtiques dels herois de la independència: «Volem una Irlanda no sols lliure, sinó també gaèllica; volem una Irlanda no sols gaèllica, sinó també lliure.» Sens dubte, el cas de l'Estat d'Irlanda constitueix l'exemple més paradigmàtic de deixadesa institucional i de desapropiament del poder de coerció social dels aparells estatals.

Per la seua banda, el cas del Quebec és la demostració intermèdia. Tot l'aparell formal i la pressió sobre el món laboral-empresarial no és suficient per a aconseguir els mínims que permeten de *viure-hi en francès* sense crosses angloparlants.

Com tothom sap, les lleis dites de normalització lingüística vigents a l'Estat espanyol són una adaptació rebaixada de la Carta de la Llengua Francesa del Quebec (Llei 101) *adecuadament* esporgada. Curiosament, allò que és més interessant de la legislació quebequesa, com és ara l'atenció preferent a la consecució del francès com a llengua del món laboral-empresarial, no apareix enlloc en les lleis lingüístiques vigents a l'Estat espanyol. De fet, aquestes lleis se circumscriuen als àmbits de l'educació i de l'administració pública i a algunes recomanacions sobre els mitjans de comunicació, deixant de banda àmbits tan determinants en una societat moderna com són el món comercial o el del treball.

En conclusió, la política i la planificació lingüístiques de caràcter institucional, tot i ser rellevants, no són *determinants*.

L'acció cívica, per la seua banda, és imprescindible per convertir la reivindicació lingüística en una exigència social de caràcter col·lectiu i nacional. Repetim-nos-ho: la *societat* és la realitat a normalitzar, la *societat* ha de ser l'agent de la normalització. El fet que la dita societat civil assumisca com a propi el procés d'extensió social de la llengua n'és la millor garantia d'èxit. És en aquest sentit que Lluís-Vicent Aracil afirmava que l'Estat belga hagué de fer-se bilingüe perquè els ciutadans belgues no ho volien ser. És també en aquest sentit que J. M. Sánchez Carrión (Txepetx) proposa l'eixamplament de l'*espai simbòlic* de la llengua fins a la consecució de la *tensió de ruptura*, com a via cap a la normalització lingüística.⁶

Comptat i debatut, l'acció sociolingüística positiva ha de seguir, al nostre parer, dos eixos d'actuació, paral·lels però no excloents. D'una banda, la política lingüística cívica; de l'altra, la política lingüística institucional. De fet, ben sovint, la segona és una conseqüència de la primera. Kike Amunarriz, ex-cap del Servei d'Èuscar de l'Ajuntament de Tolosa, no ha expressat clarament: «Sense una activa pressió ciutadana, la inèrcia pròpia de l'administració comportaria fàcilment l'abandonament de les responsabilitats polítiques.»⁷ I encara hi ha afegit: «Molts han estat els ajuntaments democràtics que han adoptat acords en favor de l'ús de l'èuscar, però poden comptar-se amb els dits de la mà aquells que han complit els seus tímids compromisos.»⁸

Lògicament, en la mesura que es trobaran fórmules canalitzadores de l'acció cívica, la seua incidència en el cos social serà més i més positiva. L'existència d'organitzacions de reivindicació lingüística com ara Euskal Herrian Euskaraz (EHE) o EKB a Euskadi, la Crida a la Solidaritat i les Comissions de Valencianització Lingüística (CVL) als Països Catalans en són alguns assaigs a considerar.⁹ Com també ho són els moviments d'alfa-

6. Seguint Txepetx, entenem per «espai simbòlic» el nucli de *parlants complets* (hiztun osoak) d'un idioma, els quals han desenvolupat una consciència lingüística. Vegeu SÁNCHEZ CARRIÓN, J. M. (TXEPETX): *El espacio bilingüe*, Burlada, Ed. Eusko ikaskuntza, 1981. El concepte de *parlants complets* o *hiztun osoak* el podeu trobar explicat en un altre treball del mateix TXEPETX: *Un futuro para nuestro pasado. Claves de la recuperación del euskara y teoría social de las lenguas*, Sant Sebastià, 1987. En aquest mateix treball trobareu la teoria de la normalització lingüística, amb l'estratègia dita de *tensió de ruptura* elaborada per l'autor. Un resum d'aquest treball, el trobareu en «Teoría sociolingüística de la recuperación del euskara y teoría social de las lenguas», ponència presentada al II Congreso Internacional de la Lingua Galegoportuguesa na Galiza, setembre del 1987.

7. AMUNARRIZ, Kike: «Municipio y normalización lingüística: un reto de vida o muerte para el euskara», dins «Algunos aspectos de la normalización lingüística en el País Vasco», ponència presentada al II Congreso de Sociología organizat per la FASEE (Santander, 20-23 de setembre del 1984). Exemplar multicopiat.

8. AMUNARRIZ, Kike: *idem*.

9. En un altre treball hem explicat la funció i el sentit d'aquestes organitzacions.

betització o educació popular, com ara AEK o les ikastolak a Euskadi i les dites *Escoles Catalanes* o els *Cursos Carles Salvador* als Països Catalans.

Les organitzacions cíviques han de marcar-se, com a objectiu preferent, la conscienciació i la mobilització de la *gent* per damunt dels interessos de les institucions i dels límits imposats per la *legalitat*, com també de les estratègies partidistes. Clarament: han de constituir un moviment social de caràcter autònom que treballi amb objectius i ritmes propis, que pressioni perquè les institucions assumen i complen compromisos, que desenmascari les declaracions emfàtiques de caràcter simbòlic-emoitiu i que faci bandera *només* de la pràctica lingüística. Que guaiti contra la corporització empobridora de la societat i que combati el triomfalisme de les institucions. Que exigisca planificacions oficials i que lluiti per la *necessitat* instrumental d'aquella llengua que vol ser nacional, que generi *xarxes alternatives* de producció lingüística. Que integri, en definitiva, com més estrats socials millor en el projecte global de construcció d'una comunitat lingüística moderna o, si es prefereix, en la creació d'una llengua nacional.

3. POLÍTICA LINGÜÍSTICA I MUNICIPI

Al nostre entendre, l'àmbit municipal és el més adequat per exercir una política lingüística positiva específica. Per diverses raons. En primer lloc, perquè és el medi geogràfic i social, i també l'aparell institucional, més pròxim al ciutadà. En segon lloc, perquè permet l'elaboració d'estudis i de dissenys fàcilment controlables des del punt de vista de la planificació. En tercer lloc, perquè és l'àmbit on resulta més directa i productiva allò que anomenem la participació ciutadana.

No cal dir que en la base de tota acció sociolingüística, institucional o cívica, ha d'haver-hi un coneixement (teòric i empíric) que oriente l'acció estrictament *política*. Un coneixement teòric que ens marqui la marxa del procés: causes de regressió de l'ús de la llengua, de manteniment, de difusió, funcionament dels grups socials, actituds i prejudicis dels individus, etcètera. Un coneixement empíric que ens permeti de quantificar els nivells de coneixement i d'ús de la llengua, com també les tendències d'actitud. Uns estudis, en definitiva, que ens permeten de dissenyar estratègies i ritmes i d'avançar-nos a les resistències i els entrebancs, etc.

A hores d'ara, amb la publicació de les dades dels padrons municipals d'habitants —com també de certes enquestes parcials i microcensos— ja comptem amb aproximacions valuoses per dissenyar estratègies correctores dels processos sociolingüístics en marxa als Països Catalans, tant a

---

MOLLÀ, Toni i PALANCA, Carles: «Una proposta per l'augment de l'ús lingüístic: les Comissions de Valencianització Lingüística», 1985. Treball inèdit.

nivell nacional, com regional i municipal. L'àmbit municipal és, en aquest sentit, un àmbit privilegiat quant al coneixement de la realitat sociolingüística. Els excel·lents treballs (desgraciadament inèdits) de Carles Palanca sobre Alzira, Manises i València són una gran lliçó d'aprofitament de les dades del darrer padró municipal del País Valencià (1986).

Lògicament, aquests estudis són una «foto fixa» de la realitat i, per tant —atenent que la situació sociolingüística és sempre dinàmica—, caldria estudiar-ne periòdicament l'evolució, de tal manera que s'actualitzassen les dades i que es reformulassen les estratègies d'actuació.

Fet i fet, és a partir de les anàlisis concretes de la realitat, teòriques i empíriques, que cal plantejar-se'n la transformació, no pas des de dignes abstraccions idíl·liques.

D'altra banda, pensem que les dades i les anàlisis no han de ser d'ús exclusiu dels *especialistes*. L'ús de la llengua és una qüestió que afecta la gent, en primer lloc. Per tant, cal que la gent sàpiga a què atènyer-se. La difusió de les dades i el debat públic són, al nostre entendre, el millor antídote del triomfalisme paralitzador.

3.1. *Política lingüística municipal: via insitucional*

El protagonisme públic de l'administració local converteix aquesta institució en un agent de primeríssima magnitud en el procés d'extensió social d'una llengua. La freqüència de les relacions institució-ciutadà n'és el millor aval. És per això que uns ajuntaments vertaderament compromesos en la pràctica lingüística elevarien considerablement les possibilitats *normalitzadores* de la societat que declaren representar. El fet que les comunicacions ajuntament-ciutadà s'establisquen en català, posem per cas, no solament augmentaria, com és obvi, l'índex d'ús d'aquesta llengua (l'etoglòssia, si volem dir-ho com Cobarrubias), sinó que incidiria molt favorablement en les actituds socials (dels usuaris i dels no usuaris). L'ús del català provocaria la seua consideració com a llengua instrumental i de prestigi. Llengua instrumental com a llengua oficial i llengua de prestigi com a llengua del poder, ja que les institucions són la cara més visible del poder.

D'altra banda, l'administració local, com a esglaó institucional lligat a altres esglaons (ajuntaments, mancomunitats, diputacions, aparell autonòmic i aparell estatal), pot complir una funció de detonant generador de comunicacions en una determinada llengua. De fet, tal com ha assenyalat Xosé González, «una acció multidireccional des d'una corporació municipal pot convergir amb els esforços d'altres corporacions i dinamitzar, d'aquesta manera, el procés de normalització».¹⁰

10. Vegeu GONZÁLEZ MARTÍNEZ, Xosé: «O fomento do uso público da língua des de a administración local», dins *Revista de Llengua i Dret*, 8, Barcelona, Ed. Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1986.

Val a dir que l'impuls de l'ús de la llengua des de l'ajuntament no s'ha de limitar als àmbits oficials. Els ajuntaments, com també les altres institucions, han d'assumir un paper dinamitzador dels usos públics, han de fer valer el del *poder de coerció*. L'ajuntament de Tolosa (Gipuzkoa) n'és segurament el millor exemple a l'àmbit de l'Estat espanyol.

Tot comptant la limitació jurídica que imposa l'ordenament de l'Estat constitucional actual, pensem que l'acció municipal de caràcter institucional hauria d'inspirar-se en els eixos que detallem a continuació.

En primer lloc, caldria incidir en el terreny ideològic —de les mentalitats, actituds, prejudicis, etc.—. En aquest sentit, trobem que potser la primera acció fóra la desmitificació del castellà com a llengua de la modernitat i del progrés i la desassimilació del català a les nocions de caràcter passatista, conservadorisme i ruralisme. Ara bé: la millor sensibilització en aquest sentit és la que va implícita en la mateixa pràctica lingüística. La millor manera de lluitar contra certes actituds i certs prejudicis és l'augment efectiu de l'ús lingüístic, l'augment del seu valor utilitari en més i més àmbits d'ús, per a més i més funcions. Tot plegat, això sí, ha d'incloure el combat d'interessats mites com ara la bondat de les propostes bilingüistes, pretesament conciliadores.¹¹ Això imposa d'entrada l'ús exclusiu de la llengua a *normalitzar* per part de la institució tant en la documentació interna com en l'externa, en l'oficial com en la considerada intranscendent, en les solemnitats i en la quotidianitat del treball.

No hi cap el dubte: les persones, els grups socials, les societats senceres adopten o rebutgen una determinada llengua com a vehicle de comunicació atenent la seua utilitat (i necessitat) en la vida real. De fet, els processos de bilingüització (d'aprenentatge d'una segona llengua) tenen el punt d'arrancada en una necessitat: la *necessitat* de satisfer unes *necessitats*. Les persones no es bilingüitzen pel simple gust personal (i encara menys per cap interès de *traïció nacional*). Ben lluny d'això, les persones aprenen una segona llengua, tal com ha assenyalat Einar Haugen, perquè la primera no és suficient per a satisfer les seues *necessitats* comunicatives.

Una prova n'és el fet que en el nostre context peninsular només bascos, gallecs i catalans som bilingües: no ho són els *castellanoparlants*. En un altre treball ho hem expressat de la manera següent:

«Aquells qui parlem una llengua en situació minoritària (català, gallec, èuscar, per exemple) som *bilingües*, ja que *necessitem*, inevitablement, el castellà per a poder viure als nostres països respectius —o el francès, en el cas català i basc—. En el cas teòric que restàssem monolingües en les nos-

11. Per a una anàlisi del mite bilingüista, vegeu ARACIL, Lluís-Vicent: «El bilingüisme com a mite», dins *Papers de sociolingüística*, Barcelona, Ed. La Magrana, 1982. També podeu consultar NINYOLES, Rafael-Lluís: *Conflicte lingüístic valencià*, València, Ed. Tres i Quatre, 1969.

tres llengües, ens veuríem obligats a no participar en moltes i importants ocasions i activitats de la vida social, en les quals es requereix el coneixement i l'ús del castellà (o francès).

»Contràriament, els parlants del castellà (que viuen a Galícia, els Països Catalans de la banda espanyola o a l'Euskadi Sud) poden perfectament *viure en castellà*. Aquesta llengua no solament és *necessària*, sinó (auto)suficient per a comunicar-se en totes les ocasions, amb totes les persones (dels nostres països) i per a parlar de tots els temes.

»En resum, podem dir que el monolingüisme català, basc i gallec constitueix un estigma marginador i només comporta problemes i entrebancs. Altrament, el monolingüisme castellà, ara per ara, no solament és possible, sinó habitual.»¹²

Tal com suggerim en el text anterior, els monolingües castellans que viuen als Països Catalans no necessiten el català perquè la seua llengua cobreix ja tots els àmbits socials en què es relacionen i totes les funcions lingüístiques d'una llengua *normal*.

No caldrà, ara i ací, explicar el procés a través del qual el català ha passat de ser una llengua *útil* i *necessària* entre tota la població dels Països Catalans a ser una llengua *inútil* i *innecessària* entre els castellanoparlants i només parcialment útil entre els catalanoparlants.

El segon eix de l'acció municipal institucional és de caràcter organitzatiu i consisteix en l'adequació d'uns mitjans polítics, tècnics, econòmics, etc., que podrien concretar-se en la creació d'una Comissió Informativa de Política Lingüística (i/o regidora), encarregada de la planificació quadriennal, dels plans anuals i de la seua aplicació coordinada. Lògicament, això implica la creació d'un Servei Tècnic de Planificació Lingüística Municipal (del qual dependrien els serveis estrictament lingüístics, com ara la correcció, l'alfabetització, la catalanització, etc.). Aquest Servei hauria d'estar dotat de tota la infraestructura i el pressupost adequat. En cas de municipis menuts, potser el servei podria tenir un caràcter mancomunat amb altres municipis i/o comarcal.

En la mesura que l'acció sociolingüística institucional aconseguirà d'establir una coordinació amb la xarxa cívica, hi haurà més i més possibilitats d'èxit. De fet, potser la tasca més peremptòria d'aquests hipotètics serveis fóra la coordinació d'esforços i la dinamització de les activitats cíviques de promoció idiomàtica.

12. MOLLÀ, Toni i PALANCA, Carles: *Curs de sociolingüística-1*, Alzira, Ed. Bromera, 1987.

3.2. Política lingüística municipal: via cívica

Hem volgut constatar la importància de les institucions i, en concret, dels ajuntaments en el procés de normalització lingüística. Ara: tal com suggeríem adés, malament eixiran les coses si les institucions suplantem l'acció cívico-popular. És en aquest sentit que considerem que l'única estratègia productiva per a la vertebració d'una comunitat lingüística és la creació de circuits o xarxes alternatius (i/o complementaris) als institucionals.

Això implica, per exemple, el potenciament de l'associacionisme voluntari i de les activitats de caràcter col·lectiu en què el català siga l'eix idiomàtic vehiculador, la llengua instrumental. La qual cosa implica l'elaboració d'una certa consciència de pertinença a la comunitat lingüística i de diferenciació de les altres comunitats. Caldrà fugir, però, d'efusions simbòliques i caldrà reforçar sempre les motivacions utilitàries.¹³ De fet, les apel·lacions de caràcter simbòlic són, ben sovint, compensacions substitutòries d'allò que no es fa i que s'hauria de fer. En qualsevol cas, els valors simbòlics no són universals, ni tan sols dins una mateixa comunitat lingüística. L'exemple de la *descobesió* simbòlica dels Països Catalans potser n'és el millor exemple.

L'estratègia bàsica consisteix en la dinamització del conflicte lingüístic. De fet, el problema més immediat als Països Catalans és fer emergir a nivell de consciència manifesta aquest conflicte lingüístic que es manté en estat de latència. Som de l'opinió que només el plantejament públic del conflicte possibilita l'opció: o extinció o normalització. Caldrà, per tant, la popularització del conflicte lingüístic com a via ciutadana cap a la normalització. La coordinació d'esforços, de recursos i d'idees serà, en aquest sentit, la millor força dinamitzadora. Tinguem en compte que sense participació cívica, els mateixos serveis municipals de què parlàvem adés recauran en la inèrcia conservadora típica de les institucions. Caldrà, en conseqüència, que s'establezca una mínima connexió d'estratègies que dote l'acció d'unitat, que vertebre un moviment social adequat, en cada moment i en cada lloc, a la pràctica necessària. Un moviment pluriestructural i integrador que dinamitze la pràctica lingüística i que la faça atractiva, que implique persones i grups, entitats i clubs, partits i sindicats, que aglutine voluntats per damunt de lícites diferències. Un moviment que quotidianitze la reivindicació lingüística i que genere una ideologia de responsabilitat cívica, que supere el plany compensatori, resignat i impotent. Un moviment que, ara per ara, no pot ser la força social hegemònica, però que n'ha de ser la més dinàmica.

En aquest sentit, valorem d'extremada importància el poder d'influència

13. El binomi simbòlic (o integratiu)-instrumental ha estat usat profusament en psico-sociolingüística a partir dels treballs de Wallace Lambert i els seus col·laboradors sobre motivacions i actituds en l'aprenentatge de segones llengües. Vegeu en LAMBERT, W.: «A Social Psychology of Bilingualism», dins *Sociolinguistics*, Londres, Ed. Penguin Books, 1972.

social de les dites *minories actives* o *conscients*, en el sentit de G. Mugny i Serge Moscovici.¹⁴ Aquests dos psicòlegs socials han parat esment a la influència d'aquesta mena de *minories* en els processos de canvi social. Es refereixen, això és, a aquelles *minories* amb voluntat d'intervenció social que no accepten la pròpia marginació de manera conformista. No cal dir que el grau d'innovació, d'avenç social, d'èxit, dependrà de les *forces* que hi esmercen, com també de les de resistència o de *control social*.

Juntament amb la dinamització del conflicte lingüístic públicament manifestat, és urgent una renovació ideològica de caràcter sociolingüístic. Cal bandejar les ideologies paternalistes que redueixen l'acció sociolingüística a l'acció burocràtica i humiliant de la subvenció marginal, i els cursets de llengua com si es tractàs d'un idioma estranger. Cal una renovació dels objectius i dels mitjans del *nacionalisme lingüístic*. Però cal, en primer lloc, una renovació de les idees. Cal un plantejament que reivindicque orgullosament el dret a *ser persones en català*, sense complexos i sense actituds xovinistes: el dret a *ser iguals, des de la diversitat enriquidora que no pas de l'empobridora uniformitat*: persones. Un plantejament que fomenti, en primer lloc, l'orgull de pertinença al grup i la lleialtat lingüística, que combata l'emmirallament en *els altres*. Cal, en definitiva, que superem el *possibilisme* immobilista que ens impedeix de concebre la utopia de la *normalitat*. Cal que ens atrevim a construir *una llengua nacional*.

14. Vegeu, per exemple, MOSCOVICI, Serge: *Psicología de las minorias activas*, Madrid, Ed. Morata, 1981.